

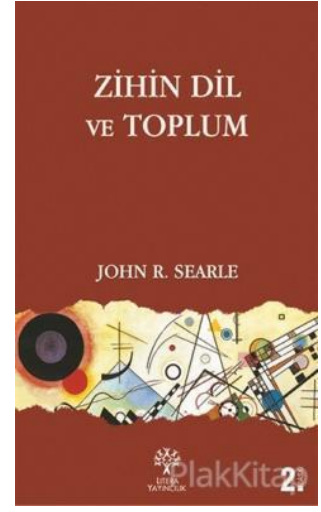
Zihin, Dil Ve Topluma Dair Soruların Ötesinde

John R. Searle, *Zihin Dil ve Toplum*, (Çev. Alaattin Tural), Litera Yay. 2015, 192 s.

Fatma Semiha Çelik¹

John Rogers Searle

31 Temmuz 1932 yılında Colorado, Denver’da iş idarecisi bir babanın ve hekim olan bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Ailesi Wisconsin’a taşındıktan sonra eğitim hayatına Wisconsin Üniversitesi’nde devam etti. 19 yaşında Oxford Üniversitesi’nde okumak için Rhodes bursu kazandı. 1959’da felsefe doktorasını aldıktan sonra Oxford’dan ayrıldı. İlk olarak Mills felsefe profesörü unvanıyla, daha sonra ise Slusser felsefe profesörü olarak Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley Felsefe Fakültesine atandı.²

Searle, ilk olarak dil felsefesi alanında çalışmalar yaparken, 70’li yıllardan itibaren zihin felsefesi alanında çalışmalar yapar. Dil felsefesi alanında özellikle “speech act theory (dil-eylem teorisi)” ile tanınır. Makaleleri ve yayınlanmış birçok eseri olan Searle’ün, bir milyondan fazla kişi tarafından izlenmiş olan TED konuşması da fikirlerini merak edenler için önemli bir kaynaktır.

Günümüzde, yaygın kanının aksine, bilincin biyolojik bir fenomen olduğu ve bilince dair yaptığı diğer özgün açıklamaları ile, bilincin nasıl oluştuğunu bilmediğimiz için bilinçli robotlar üretmemizin şu an için imkânı olmadığı iddiaları ile gündemdedir.³

¹ fatmasemihacelik@gmail.com.

(Bu yazı Young Academia ve İdeal Bilge Gençlik Spor ve İzcilik Kulübü Derneği iş birliğinde Prof. Dr. Hür Mahmut Yücer yönetiminde “Medeniyet Okumaları Yazarlık Atölyesi” kapsamında üretilmiştir.)

² www.britannica.com

³ www.ted.com

Speech Acts (Söz Edimleri), Expression and Meaning, Intentionality, Minds Brains and Science, The Rediscovery of the Mind (Zihnin Yeniden Keşfi), The Mystery of Consciousness, Rationality in Action, The Construction of Social Reality (Toplumsal Gerçekliğin İnşası) ve Consciousness and Language (Bilinç ve Dil) eserleri önemli bazı eserlerindedir.⁴

Kitap Hakkında

Litera Yayıncılığın baskısıyla okurlara sunulan bu kitabın ilk basımı 2005 yılında, ikinci basımı ise 2015 yılında yapılmıştır. Sade ve düzgün bir çeviri ürünü olan bu kitabın arka kapağındaki tanıtıcı yazı okurlara iyi bir özet sunmaktadır. Kitap altı bölümden oluşmaktadır.

Yazar bu kitabın varoluş amacını şu cümleler ile açıklar: *Çeşitli konular üzerinde bir kitap yazan herkes, neticede bu çeşitli konuların birbiriyle nasıl alakalı olduklarını açıklayan bir kitap yazmak için bir dürtü hissetmelidir. Bütün bunlar arasında nasıl bir bağlantı kuruluyor? Elinizdeki kitap, işte bu türden bir kitaptır.*

Searle, daha önceden yazmış olduğu *Minds, Brains and Science* kitabı ve bu kitabın, geniş bir problem sahasını, sahanın uzmanı olmayanlar için anlaşılabilir bir tarzda fakat entelektüel derinliği feda etmeden açıklamaya çalıştığını belirtir. Okuyucuların önceden felsefe eğitimi alması ya da bu konuda teknik bilgi sahibi olmasına gerek olmadığını söyler. Searle'e göre, *Minds, Brains and Science* zihin ve beyin düzleminde durmakta iken, bu kitap genel olarak zihinden dil ve toplumsal gerçeklik basamaklarına tırmanmaya çalışmaktadır.

Her iki kitapta da dil, bilgi, ahlak, toplum, hür irade, rasyonalite ve diğer pek çok konuları zihin felsefesi temelinde, düalizmi ve maddeciliği reddeden bir zihin analizi yoluyla ele aldığını belirtir Searle. Bu kitabın diğer kitaplardan farklı olarak ne en çok bilinen felsefi problemlerle okuyucu karşı karşıya getiren ne de felsefenin tarihini veren bir klasik felsefeye giriş kitaplarından olduğunu söyler. Görünüşte birbiriyle alakasız gibi görünen ya da marjinal olarak alakalı olan konuların bir dizi açıklamasını sentezlemeye çalıştığı için sentezci bir kitap olduğunu ifade eder. Zihnin, dilin ve toplumsal gerçekliğin belirli asli parçalarının nasıl işlediğini ve nasıl tutarlı bir bütün oluşturduklarını açıklamak yazarın temel amacıdır.

⁴ Litera Yayıncılık

Modernizm Yeniden

17. yüzyıldan başlayıp 20. yüzyılın ilk onlu yıllarına kadar olan bilimsel devrimlerle beraber insanlar, evrenin nasıl işlediğini anlayabileceğine inanmaya başlamıştı. Kopernik Devrimi'nden itibaren, Newton mekaniği, elektromanyetizm teorisi ve Darwin'in evrim teorisiyle evren daha da anlaşılabilir hale gelmişti. Bu gelişmelerle beraber bilim maddi alanı, din ise manevi alanı sahiplendi. Maddi alanın payına *fiziksel olan*, manevi alanın payına ise *zihinsel olan* düşüyordu. Yapılan bu iki ayırım zihin ve beden ayırımı diye bilinir. *Kartezyen dualizm* olarak da bilinen bu görüşün tarihi 17.yüzyıla René Descartes'a dayanır.

Evrenin akledilebilir ve mahiyetinin anlaşılmasının mümkün ve kendini de bu konuda muktedir olduğunu düşünen insanın yaşadığı bu şaşalı döneme Searle, *Aydınlanma Vizyonu* demeyi önermiştir.

Searle'e göre bu entelektüel iyimserliğe vurulan en büyük ve tek psikolojik darbe I. Dünya Savaşı'nın doğurduğu yıkımdır. Bu yıkıma eşlik eden bazı salt entelektüel meydan okumalar da vardır. Bunlardan biri olan *görelilik kuramı* zaman ve mekân, madde ve enerji hakkındaki en temel kabullere tehdit oluşturmaktaydı. İkinci entelektüel meydan okuma *matematik* bilimine idi. *Teorik paradokslar dizisinin* keşfedilmesi ile beraber rasyonalitenin kalesi olan matematiğin rasyonelliğine meydan okunuyordu. Üçüncü meydan okuma psikolojiden, Sigmund Freud'dan gelmekteydi. Freud'a göre, rasyonel bilinç irrasyonel bilinçdışı okyanusunda bir adaydı sadece. Searle'ün entelektüel meydan okuma diye tanımladığı bir diğer kılıç Kurt Gödel'in *eksiklik kanıtı* idi. Matematiksel sistemlerde doğru olduklarını görebildiğimiz, fakat doğru oldukları bu sistemler içinde ispatlanamayan doğru yargılar vardı. Bu meydan okumaları listesinin daha da uzayabileceğini örneğin antropologların da farklı kültürlerin farklı rasyonaliteleri olduğunu iddia ettiklerini söyler Searle. Genel olarak bu meydan okumalar *Aydınlanma Vizyonuna* yapılmış olup, *postmodernizm* çatısında buluşmuşlardır.

Yazar kendi fikirlerini saklamak yerine açıkça kendisinin *Aydınlanma Vizyonunu* kabul ettiğini ve amacının *Aydınlanma Vizyonuna* mütevazı bir katkı yapmak olduğunu belirtir.

Yukarıda sunulan iddialara makul, basit ve sistematik bir şekilde cevap verir. Bu görüşlerin aksine, evrenin bizim zihinlerimizden bağımsız olarak var olduğunu ve belirli sınırlar içerisinde evreni anlayabileceğimizi iddia eder. Karışıklığın ve belirsizliğin hakimiyet sürdüğü çağdaş dönemde, görüngüler birbirinden farklı gibi görünse de bu görüngülerin altında yatan bir birlik olduğuna inanır. Bu yazıda yazarın tüm görüşlerine yer verilmeyecek olup kitabı tanıtmak amacıyla bazı örnekler verilecektir.

Freud'cu psikolojinin meydan okumasına, insan kültürüne yaptığı katkıları kabul ederek, bu teorinin bilimsel bir teori olarak ciddiye alınmadığını belirterek cevap verir. Godel'in meydan okumasındaki önemli olan şeyin *ontoloji* (ne vardır?) ve *epistemoloji* (nasıl biliyorum?) ayrımında olduğunu açıklar. Doğruluğun, olgularla örtüşme meselesi olduğunu ve bir ifadenin doğru olabilmesi için bu ifadeyi doğrulayan bir olgu olması gerektiğini ifade eder. Olgular, var olan şeylerin yani ontolojinin konusudur. İspatlanabilirlik ve doğrulanabilirlik ise hakikati bulup ortaya çıkarmaya ilişkin konulardır dolayısıyla epistemolojiye ait kavramlardır. Bu kavramların olgularla karıştırılmaması gerektiğini, meydan okumanın ise buradaki karışıklıktan doğduğunu belirtir. Aslında Godel, matematiksel doğruluğun kanıtlanabilirlikle bir tutulamayacağını kesin olarak göstermiştir. Antropologların meydan okumalarına cevap olarak, bir kabile kültüründeki irrasyonelliğin ancak evrensel rasyonelite standartlarıyla anlaşılabilirliğini söyler.

Kendilerini bırakmamız bilinçli bir çabayı ve ikna edici bir argümanı gerektiren, önceden beri derin bir kanaat beslediğimiz görüşleri "Mevcut-Geçerli Durum (Default Position)" olarak adlandırır. Zihinsel arkaplanımızda var olan mevcut durumlar, inanmak istediğimiz şeylerin önünü tıkar. Bu tıkanıklıkların önünü açmak için mevcut durumları terk etmeleri ve yeni devrimci görüşleri onun yerine geçirmeliyiz. Büyük filozofların ise ünlerini çoğu zaman herkesin hiç itirazsız kabul ettiği şeyleri kabul etmemeye borçlu olduğunu belirtir. Ardından yazar mevcut-geçerli durumların genelde doğru olduğunu ve onlara yapılan saldırıların da hatalı olduğunu ifade eder. Eğer bu durumlar filozofların itham ettikleri kadar hatalı olsalardı, bu hatalı tutumların insanlık tarihinin hengameleri içinde yüzyıllar boyu, hatta binyıllarca, hayatlarını sürdürmeleri imkânsız olurdu. Fakat mevcut durumların hepsinin doğru olduğunu iddia etmeyen yazar, zihnin ve bedenin birbirinden ayrı iki varlık olduğu yani dualizm görüşünü yanlışlar.

Yazar *dışsal realizm* görüşünü yani, evrenin insan ya da başka bilinçli bir özne ortaya çıkmadan önce de mevcut olduğunu ve hepimiz sahnedeki çekildikten sonra da mevcut olmaya devam edeceğini benimser. Ancak görüngülerin tamamının zihinden bağımsız olmadığını, örneğin para, mülkiyet, evlilik, savaşlar, futbol oyunları, kokteyl partilerinin mevcudiyetlerinin bilinçli insan öznelerine bağlı olduğunu da belirtir. Bu görüşlerini dördüncü ve beşinci bölümde ayrıntılı olarak aktaracaktır.

Dışsal realizme yapılan hücumların temelinde psikolojik sebeplerin yattığını belirtir. Gerçek dünyanın insafına kalmak zorunda olmamız bir şekilde insana oldukça itici gelir. Bizim temsillerimizin bizden başka herhangi bir şeye karşılık gelebilir oluşu da oldukça can sıkıcı gibi görünür, der Searle. Dolayısıyla bu hücumların asıl sebebi “argümanlar” yerine “güç istenci”dir.

Realizme Dört Meydan Okuyuş altbaşlığında, *perspektivizm* görüşünün realizme karşı sunduğu iddiaları ayrıntılandırarak fikirlerinin özeti olan bu kitaba devam eder.

Kuşkuculuk, Bilgi ve Gerçeklik altbaşlığında kuşkucu argümanların iddialarını anlatır. Searle’e göre gerçekliğe karşı yapılan en ünlü iki çürütme *bilimden ve yanılısamadan* gelen argümanlardır. Örneğin bir ağacı gördüğünüzden nasıl emin olabilirsiniz? Ya da gördüğünüz şey ağaç mıdır? Gördüğünüz şey herkes tarafından aynı olarak mı algılanır? gibi sorularla gerçekliği yani realizmi sorgularlar. Algı kavramı üzerinden argümanlarını temellendirirler. Fakat Searle’e göre aslında yaptıkları şey, gerçek dünyayı görmemizin nasıl vuku bulduğunun nedensel bir açıklamasıdır. Nedensel açıklamaları veriyor olmaları, gerçek dünyayı görmediğimiz sonucuna yorulmamalıdır.

“Tanrı’nın mucizesi niçin Karbon 14 testine tabi olsun?”

İlk bölümün son altbaşlığı olan Ateizmin Ötesi’nde bugünlerde Tanrı’nın varlığı konusunu kimsenin aldırmadığını ifade eder. Eskiden mucize olarak adlandırılan olayların şu an için sadece “anlamadığımız olaylar” olarak anlaşıldığını belirtir. Artık mucizelerin hikayelerine inanmamak şöyle dursun, mucizeler bir ihtimal olarak bile ciddiye alınmıyor, der. Dünyanın gizeminin arındırılmasının bir kanıtı olarak, İsa’nın çarmıha gerilmiş cesedinin şeklini taşıyan mucizevi kefenin, kilise yetkilileri tarafında radyoaktif teste tabi tutulduğunu ve sadece yedi yüzyıllık bir kefen olduğunun ortaya çıktığını, sunar. Buradaki meselenin

mucizevi kefenin gerçek tarihi değildir, insanların artık Tanrı'nın mucizesi olarak saydıkları şeyleri testlere tabi tuttuğunu ve testlerin Tanrı'nın mucizesini sınıadığını belirtir. Dinin bir zamanlar taşıdığı şekilde herkes için önem taşımamasının sebebinin dünyanın gizemlerinden arındırılmasının olduğunu ve bunun hepimizin ateistleştikten çok ateizmin ötesine geçtiğimizi gösterdiğini belirterek ateizme farklı bir pencere açar John Rogers Searle.

Dualizm ve Materyalizmden Uzak Yeni Bir Başlangıç

Kitabın birinci bölümünde yazar, felsefi analiz ile ilgili konuları tartışırken, ikinci bölümü olan Evrenle Nasıl Uyum Sağlarız: Biyolojik Bir Görünüşü Olarak Zihin'de ise modern bilimin sonuçlarını ele alıp tartışmaktadır. Bu bölümde bilinç kavramını irdeler.

Searle, atomcu madde teorisi ve evrimci biyoloji teorisine dayanarak karbon temelli organizmalardan bazılarının evrilerek sinir sistemini oluşturduğunu ve bu sinir sistemlerinin de evrilerek insan ve hayvan zihinlerini oluşturduğunu ifade eder. Zihnin ise en asli özelliğini ve uyanıklılık halini bilinç olarak tanımlar. Bilinçli deneyimlerin çok fazla çeşitliliğe sahip olduğunu, uyanırken ve rüya görürken bir ya da daha fazla bilinç durumunda olduğumuzu belirtir.

Zihin ve bilinç için hâlihazırda kullandığımız kelimeler yerine kendi kavramlarını oluşturan yazar, önce kavramlarını okuyucuya sunup daha sonra açıklamalarını vermektedir. Bu sayede yazarın özgün kavramları daha iyi anlaşılacaktır. Bilinç kavramının karmaşıklığına rağmen yeni kavramlar ile bilinci daha anlaşılır hale getirmeye çalışır.

Yazara göre bütün bilinçli durumların müşterek üç özelliği bulunmaktadır. Ortak özelliklerden birincisi bilinçli durumların içsel olmasıdır. Bilinç mecburen bir organizmanın ya da sistemin içinde bulunur. İçselliğin diğer bir manası zihinsel durumların birbiriyle olan ilişkisidir. Herhangi bir zihinsel durum diğer durumlarla belli bir ilişki içinde konumlanmak zorundadır. Ortak özelliklerden ikincisi bilinçli durumların niteliksel olmasıdır. Her bir bilinçli durum için kendisini hissettiği belli bir tarz, kendisine ait belli bir niteliksel karakter vardır. Ortak özelliklerden sonuncusu ve yazara göre en önemlisi, bilinçli durumların daima insan ya da hayvan öznesi tarafından tecrübe edilmesi manasına gelen öznel olmasıdır.

Bilimin tanımı gereği nesnel, bilincin tanımı gereği öznel olması hasebiyle bilincin biliminin olmayacağı düşüncesi yıllardır devam etmektedir. Yazar bu yanlış anlayışa öznellik ve

nesnellik sözcüklerinin belirsizliğinin sebep olduğunu belirtir. Doğruluğu ya da yanlışlığı gözlemcilerin tutumlarına, tercihlerine, değerlendirmelerine bağlı olan ifadelere öznellik yerine epistemolojik öznellik demeyi tercih etmiş, bu durumun tam tersi olan ifadelere de nesnellik yerine epistemolojik nesnellik demiştir. Bu iki sözcüğün epistemolojik anlamları olduğu gibi ontolojik anlamlarının da olduğunu vurgular. Örneğin ağaçlar ve bulutlar bir özne tarafından deneyimlenmeye bağlı olmadan var oldukları için nesnel var olma kipine sahiptirler. Ağrı ve kaşınma ise öznel var olma kipine sahiptir çünkü bu durumlar bir özne tarafından deneyimlenmiş olarak var olabilirler. Uzun süredir kabul edilen anlayıştaki yanlışlık, bilinç durumlarının ontolojik olarak öznel bir var olma kipine sahip olduğu için epistemolojik olarak nesnel olan bir bilim tarafından araştırılamayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin “ayak parmağımdaki ağrı” ontolojik olarak öznel fakat “X kişinin ayağında bir ağrı var” ifadesi epistemolojik olarak öznel değildir. Ezcümle bilincin öznel bir var olma kipine sahip oluşu bilincin nesnel bir bilim tarafından incelenmesine engel değildir.

İkinci bölümün ikinci kısmında düalizm ve materyalizmin bilince nasıl baktığını ve bilinci neden göz ardı ettiklerini açıklar. Her iki görüşün de eksik yanlarını ortaya çıkarır ve en nihayetinde geleneksel zihin, bilinç, madde, zihinsel, fiziksel gibi kategorilerde ve geleneksel olarak felsefi tartışmalarda inşa edildikleri şekliyle geri kalan diğer bütün şeylerden vazgeçilmesi gerektiği şeklinde bir öneri getirir. Yazar bizim ne düalizme ne de materyalizme mecbur olduğumuzu düşünmektedir. Bilincin biyolojik bir görüngü olduğunu, bilinç süreçlerinin biyolojik süreçler olduğunu iddia eder. İkinci kısmın devamında ise bilincin biyolojik bir görüngü olmasına rağmen, bilincin öznel birinci şahıs ontolojisine sahip olması, bilincin katılık ya da sindirim gibi üçüncü şahıs görüngüsünü indirgeyebileceğimiz şekilde nesnel bir üçüncü şahıs görüngüsüne indirgenmesini imkânsız kıldığını belirtir. Bu durum bilinci sanki etkisiz ve gerçek dışı bir üst-görüngü gibi görülmesine sebebiyet verir.

İkinci bölümün son kısımlarında Searle, bilincin evrimsel işlevi olduğunu iddia eder ve bunu reddedenlerin uyguladıkları metodolojilerin hatalı olduğunu gösterir. Son olarak bilinçli varlıkların, nesnelere ve dünyadaki durumlarını temsil etmek ve bu temsiller temelinde edimde bulunmak zorunda olduklarını ifade eder. Edimde bulunmak ve niyetlilik arasındaki ilişkiyi irdeler.

Bilinç Nedir, Ne Değildir?

Searle, kitabın üçüncü bölümünde bilincin yapısına dair fikirlerini ayrıntılarıyla beyan eder. Genelde bilinç denilince akıllara yakın çevredeki nesnelere ve olayların betimlemesi gelir. Halbuki bilinç bu değildir. Bilincin ne olduğuna dair yapılan açıklamalarda yaşanan zorlukta, bilincin dağlar ya da okyanuslar gibi gözlemlenememesi ve bilincin fiziksel bir dünyanın parçası olduğunu reddeden felsefi bir geleneğin süregelmesi etkilidir.

Yazar bilinci betimlemeye başlamadan önce felsefi gelenekte bilinçle ilgili yaygın olarak yapılan üç hatadan bahsetmektedir. Birinci olarak gösterdiği hata, kendi bilinç durumlarımız hakkında hata yapmayacağımıza dair olan kesin inançtır. Örneğin kıskançlık ruhi haliyetinde olan birisi ısrarla kıskanmadığını söyler, halbuki kıskandığı aşikardır. Yazara göre, insanlar çoğu zaman kendi bilinç durumları hakkında hatalı yargılarda bulunmaktadır. İkinci hata, bilinç durumlarımızın introspective denilen ve bir tür iç zihinsel görme olan özel bir meleke vasıtasıyla bilindiği zannıdır. Bu zannın hata olmasının sebebi, görme modelinin algılama eylemiyle algılanan nesne arasında bir ayrım yapılması gerektirmesidir. Örnekleyecek olursak, sandalyeyi algılama deneyimi ile sandalye arasında bir ayrım vardır. Fakat bu ayrımı kendi deneyimlerimiz için yapamayız. Parmakta algılanan uyuşmayı düşünürsek eğer, uyuşma ve algılanan uyuşma arasında bir ayrım yapılamaz. Üçüncü hata ise, bilinç durumlarımızın hepsinin kendilik bilinci gerektirdiği şeklindeki doktrindir. Yazara göre, her bilinçli durumda, o bilinçli duruma sahip olan öznenin ikinci mertebeden bir farkındalığa sahip olması gerekmez.

Bu bölümün ilerleyen kısımlarında bilincin en önemli yapısal özelliklerini on madde halinde özetler. Yazarın yaptığı bu liste bilincin ne olduğuna dair yazara ait önemli fikirleri barındırır.

Searle bilinci, nörobiyolojide bağlama problemi olarak yani; bir bütünün o bütünü oluşturan bileşenlerden oluştuğu düşüncesi ile anlayamayacağımızı savunur. Bu görüş yerine *alan metaforunu* önerir. Bilinci açık bir alan, bilinç durumlarındaki değişimleri bu alanın üzerinde ortaya çıkan öbek ve tümsekler olarak tanımlar. Searle'e göre, bilinç tanımı gereği baştan

birleşik haldedir ve birleşik bir bilinç alanının parçası olmasa, hiçbir şey bilinçli olmaz. Yine de belirli algısal duyular açısından bağlama probleminin olduğunu da ekler.

Yazar üçüncü bölümün son kısmında bilincin önemini ve değerini takdir eder. Ona göre bilinç, gerçekliğin en önemli özelliğidir ve önemli olan her şey, bilinçle ilişkisi oranında önemlidir. Son olarak, bilincin en önemli özelliği niyetlilikle bağlantılı olmasıdır, diyerek bir sonraki bölüm olan Bilinç Nasıl Çalışır: Niyetlilik bölümüne atıf yapar.

Bilinç ve Niyetlilik

Kitabın dördüncü bölümü olan Bilinç Nasıl Çalışır: Niyetlilik'te yazar, bilinç ve niyetlilik arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmaktadır. Niyetlilik kavramını, zihnin nesnelere ve dünyadaki şey durumlarına yönelmesini, nesnelere hakkında olmalarını sağlayan bir terim olarak kullanmakta olup, zihnin evrimsel gelişimde üstlendiği "insanlarla ilişki kurma" özelliğinin adı olarak tanımlar.

Bu kitabı yazmaktaki amacının zihin, dil ve topluma dair çözümleri zor çeşitli meselelerinin hepsinin doğal dünyanın bir parçası olduğunu göstermekte olduğunu belirtir. Yazara göre niyetlilik de bahsedilen doğallığa sahiptir. Niyetliliği başka bir şeymiş gibi göstermeye çalışmak ve çözümü daha kolay türden şeylere indirgeyerek bu meselelerden kurtulmaya çalışmak niyetlilik hakkında yapılan çözümsüz ve karmaşık yorumların sebebidir.

Herhangi bir beyin durumunun zihinsel olabilmesi için bu durumun bilinçli bir forma dönüşebilmesine prensip olarak muktedir olması lazımdır. Hakiki zihinsel durumlar gerçekten de hem bilinçli hem de bilinçsiz olduklarında nedensel olarak işlevde bulunurlar. Bu noktanın insan bilişinin (cognition) açıklanması açısından çok önemli olduğunu söyler.

Niyetliliği incelemeye tabi tutan Searle, hakiki niyetliliğin içsel ve türetilmiş niyetlilik olduğunu ifade eder. İçsel niyetlilik kişinin başkalarının gözlemlerinden bağımsız olarak sahip olduğu durumlardır. Şuan çok aç olduğuma dair hissim gibi. Türetilmiş niyetlilik ise "şuanda çok açım" gibi kelimelerle veya tablolardan, grafiklerden türetilmiş durumlardır. İçsel niyetlilik gözlemciden bağımsız durumlar iken, türetilmiş niyetlilik gözlemciye bağlı yani kullanıcıya bağlı durumlardır. Bütün türetilmiş niyetlilikler içsel niyetliliklerden türetilmiştir. Mısır gibi niyetlilik olarak ifade ettiği kavram ise "bahçemdeki bitkiler besin açlığı duyuyorlar" gibi durumlarla tanımlanmıştır. Günümüzde pek çok yazar türetilmiş ve

mış gibi niyetliliği asıl paradigma gibi ele almakta ve içsel niyetliliğin hepsini bunlar bağlamında açıklamaya çalışmaktadır. Bu sebeple, bilgisayarın işleyişinin türetilmiş niyetliliği, insan beynindeki içsel niyetliliği incelemenin bir modeli olarak ele almaktadırlar.

Searle, açlık ve susuzluk gibi bedensel olarak ihtiyaç duyulan arzu biçimlerinin niyetlilik taşıdığını belirtir. Nörobiyolojik süreçlerin susuzluk ve açlık gibi bilinçli ve niyetli durumlara sebep olması ilginç bir durumdur. Niyetlilik taşıyan bu tür durumların canlının hayatta kalması adına çok önemli evrimsel faydaları vardır.

Yazar bölüm boyunca, herhangi bir kelimenin nasıl o şeyi temsil ettiğine ve onun yerini nasıl tuttuğuna dikkat çekmeye çalışır. Örneğin “Tolstoy” kelimesinin Tolstoy’u temsil etmesi gibi.

Bölümün ilerleyen kısımlarında niyetliliğin yapısına ve bazı özelliklerine değinir. Niyetliliğin ayrı bir zihinsel yetenek olarak işlemediğini, Arkaplan olarak adlandığı birtakım yetenekler zemininde işlediğini söyler. Arkaplan, çok temel ve geniş bir mekanizmadır. Örneğin yemek yerken kulağımıza kaşık gtrmeyeceğimizi biliriz ve yürürken dik yrrz. Arkaplanın bir kısmı tüm kültürlerde ortaktır, bir kısmı ise kültürlere göre değişiklik gösterir.

Toplumsal Olgulardan Kurumsal Gerçekliğe

Yazar, nceki bölümlerde yapmış olduğu açıklamayı beşinci bölümde kurumsal gerçekliğin doğasını açıklamak için kullanır. Bu bölümün esas problemini, ontolojik açıdan öznel belli tutumlardan oluştuğu halde, epistemolojik olarak nesnel bir kurumsal gerçekliğin nasıl olabileceğini açıklamaktır.

Para, dil, mülkiyet, evlilik, yönetim, niversiteler, kokteyl partileri, avukatlar, devlet başkanları gibi şeyler nasıl nesnel bir gerçekliğe sahip olabilmektedir? Bu problemi *kolektif niyetlilik, işlev yükleme* ve *kurucu kurallar* zerinden zmmeye çalışır. Paranın tarihi üzerinden anoloji yaparak kurumsal gerçekliği anlamaya çalışır.

Yazar, kolektif niyetliliği genel kabulün aksine bireysel kolektiften türetilmiş bir şey olarak değil ilkel niyetlilik olarak her zaman var olduğunu iddia eder. Kolektif niyetlilik, yeni tanımı ile beraber, gerçek hayatta çok yaygındır. Bir futbol oyunu ya da bir konserin olması

için kolektif niyetliliğin faaliyette olması gerekmektedir. Yazara göre insanlar ne zaman ortak bir iş yaparsa kolektif bir niyetliliğe sahiptirler.

Searle, bölüm boyunca insanların diğer türlerden farklı olmasını sağlayan olağanüstü bir yeteneğe sahip olduklarına dikkat çeker. Bu yetenek, kaba toplumsal olguları başka bir forma çevirerek kurumsal gerçeklikler haline getirmesidir. Kurumsal gerçekliklerin insanlar tarafından yüzyıllar boyu kabul edilip, bu gerçekliklere nesnel olgularmış gibi bir tutum sergilemeleri son derece ilginç ve insana has bir durumdur.

Bir nesneye işlev yükleyerek olduğundan daha farklı bir biçimde o nesneyi kullanmak hayvanlarda da görülen bir yetenektir. Diğer türlerde de bulunan işlev yükleme yeteneği nesnenin somut gerçekliği ile alakalıdır. Örneğin bir ayı bir kütüğü oturak olarak kullanabilir. İnsanlarda işlev yükleme yeteneği *statü işlevi* formuna dönüşebilir. Statü işlevi formunda ise bir nesne somut gerçekliğini kaybetse dahi o nesneye atfedilen statü geçerliliğini insanlar arasında devam ettirebilir. Örneğin iki köyün arasında inşa edilen duvar ilk olarak yüksek bir biçimde inşa edilmiş ardından duvar yıkılmış, çok az bir kısmı ayakta kalmıştır. Duvar önceden sahip olduğu fiziksel işlevini gerçekleştirip de iki köy halkı için de o duvar sınır manasındadır, yani; statü işlevini devam ettirebilmektedir. Beşeri kurumların söz konusu olduğu yerde işlevler, statü işlevleridir ve beşeri kurumların var olabilmesi bu sayede olmaktadır. Statü işlevlerinin gerçekleşebilmesi için dilin sembolleştirici yeteneğinin gerektiğini belirterek son bölüme giriş yapar.

Kurumsal gerçekliğin var olabilmesindeki temel yapı taşlardan bir tanesi kurucu kurallardır. Kurucu kuralların diğer kurallardan farkı, düzenlemede buldukları faaliyetin bizzat kendisini oluşturmalarıdır. Bu kurallar ancak belirli bir bağlamda faaliyet oluşturabilirler. Örneğin satranç oyununda, belirli bir şekle sahip bir taş adına yapılan falanca hareket bir atın hareketi sayılır.

Yazar öne sürdüğü yeni kavramları ayrıntılarıyla açıkladıktan sonra kurumsal gerçekliğin inşası için basit bir model inşa ettiğini söyler. Her türlü kurumsal gerçekliğin kolektif niyetlilik, işlev yükleme ve kurucu kurallar kavramları ile açıklanabileceğini iddia eder.

Yazara göre, kurumsal yapının amacı ve işlevi kaba olguların “toplumsal kontrolü”nü ele geçirmektir. Aslında, kurumsal gerçekliğin tamamı şu ya da bu şekilde güce ilişkindir.

Fiziksel Olandan Semantik Olanı Nasıl Elde Edebiliyoruz?

Kitabın altıncı ve son bölümünde insanın dil ile iletişim kurmasının nasıl mümkün olduğunu ele alır. İnsan ağzından çıkan akustik birtakım seslerin yani; fiziksel bir olayın nasıl anlam kazanıp da iletişime vesile olduğunu bölüm boyunca irdeler.

Söz edimleri olan edimsöz ve etkisöz üzerinden fikirlerini temellendiren yazara göre, edimsöz dil ile iletişim için anahtar kavramdır. Edimsöz edimleri ile anlam ve niyetlilik arasındaki ilişkiye dikkat çeker. Herhangi bir konu hakkında iddiada, bildirimde vb. bulunduğu gerçeğe ulaşan durumları aşama aşama inceler. Söz edimlerin farklı türlerini açıklayarak anlam ve iletişim konuları üzerinde durur.

Edimsel sözleri dile getirerek kurumsal gerçeklikleri oluşturduğumuzu belirtir. Edimsözleri gerçekleştirmenin bir statü işlevi yüklemek demek olduğunu ifade eder. Dilin sembolleştirmeye yaradığını bu sayede de kurumsal gerçeklikleri oluşturduğumuzu belirtir.

Konuşmanın, düşüncelerin sözcüklere dökülmesi demek olmadığını, dil yeteneği ile düşünme kapasitesinin aynı anda geliştiğini ve dil sahibi olmadan düşünmenin olmayacağını söyler.

Son Cümleler

Searle, son sayfalarda kitabına dair öz eleştirilerde bulunur. Ele alıp tartıştığı geniş alanların sadece yüzeyinin bir taslağını verdiğini ifade eder. Rasyonelite, insan özgürlüğü ve toplumsal değer gibi hususları bu kitapta ele almadığını belirtir.

Yazarın kitabı neticelendirmeden önce yapmış olduğu felsefe ve bilim kavram analizi oldukça önemlidir. Felsefenin büyük kısmının bilimin karakteristiği olduğunu ve felsefenin nasıl cevaplayacağımızı bilmediğimiz sorularla ilgili olduğunu söyler. Felsefenin bilimsel soruları hazırladığını belirterek herhangi bir konuda ilerleme kaydedildiğinde o konunun felsefe alanından çıkıp bilim alanına girdiğini belirtir. Bu sebeple felsefe sanki çözümsüz sorularla uğraşır gibi gözükür. Bu kitabı yazmaktaki amacının -çağdaş felsefecilerin çoğunluğunun yapmadığı- genel bir teori elde etmeye yönelik olduğunu belirterek kitabı nihayete erdirir.

Yazar, fikirlerini üzerine inşa ettiği fizik, kimya, biyoloji ve özellikle nörobiyolojinin sonuçlarını tamamıyla kabul ettiğini söyler. Bu kabulün doğruluğu tartışmaya açıktır.

Okuyuculara ünsiyet kazandırmak için açıklayacağı kavramları ilk başta genel olarak vermesi ve özgün kavramları cesurca kullanması yazarın üslubunun dikkat çekici özelliklerindedir. Ayrıca fikirlerini örneklendirerek daha anlaşılır hale getirmiştir.